

BİNBİR GECE
MASALLARINDA
KİTAP VE KÜTÜPHANE
MOTİFİ

MEHMET ALİ AKKAYA

M

ASAL dünyasının kutup yıldızı olan ve Batı dünyasında “Arap Geceleri” olarak da bilinen *Binbir Gece*

Masalları Doğu edebiyatının en meşhur eserlerinden biridir. Bu masallar tek bir ülkeye ya da kültüre ait değildir. Geçmiş 9. yüzyıla kadar götürülen *Binbir Gece Masalları'nın* kaynağı Çin'den Kuzey Afrika'ya kadar uzanan bir coğrafyayı kapsamaktadır.

Doğu, konusu, örgüsü ve zenginliği bir yana dünyada bu yaygınlıkta ve süreklilikte okunan ya da anlatılan ikinci bir klasik masal külliyyatı yoktur. A. Galland'ın İstanbul ve Kahire'de yaptığı araştırma ve çevirilerle 18. yüzyılda Avrupa'da tanınmaya başlayan *Binbir Gece Masalları* 19. yüzyılda hemen hemen dünyanın bütün dillerine çevrilmiştir. Türkçedeki en son ve hacimli baskı ise Yapı Kredi Yayınlarından çıkan A. Şerif Onaran çevrisidir.

Binbir Gece Masalları genel olarak, birbirinden farklı anlatı ve kurguları kuşatan/kapsayan bir külliyyattır. İşlediği konular kadın erkek ilişkileri, dini bilgi ve telkinler, tarihi bilgiler ve yazıya geçirildiği dönemin siyasal ve sosyal olayları olarak gruplandırılabilir. Bununla birlikte literatürde masalların başlangıç ve son noktası olan ana öykünün konusunun kadının sadakati ve ihaneti olduğu kabul edilir.

Binbir Gece Masalları'ndaki kahramanların okurların kendi dünyalarında ve günlük hayatlarında her zaman karşılaşılabilecekleri karakterlerden seçilmesi kitabı daha çekici hale getirmiştir.

Binbir Gece Masalları'nın en hacimli

Türkçe çevirisi esas alınarak yapılan bir araştırmanın sonucuna göre kitap, okuyup yazabilme ve kitaplık motiflerinin masallarda en çok kullanılan kavramlar arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan kelimeler arasında külliyyatta en çok, kitap (43 gece), ardından okuma (39 gece), kitap yazma (17 gece), kitaplık ya da kütüphane (11 gece) sözcüklerinin geçtiği tespit edilmiştir. Kitap ve okuma motifleri külliyyatta bilinmeyen sırların anahtarı, bilgeliğin göstergesi ve erdemli insan olmanın niteliklerinden biri olarak sembolize edilmiştir. Ancak çok az da olsa kitap ve okuma becerisi insana kötülük getirecek sırlar ve kötü kalpli insanlarla ilişkilendirilmiştir. Kitabın kutsal olanla ve buna bağlı olarak Kur'an-ı Kerim ile ilişkilendirilmesi, okuma becerisinin insanın ruhsal ve fiziksel güzelliğinin bütünleyicisi olarak görülmesi ve kitaplar ile kitap okuyabilenlerin toplumda adaletin destekçisi olarak değerlendirilmesi masallarda belirlenen kavramlara yönelik diğer ilişkilendirmelerdir.

“Kitap okuyan insandan zarar gelmez”, “Kitap boş zamanları değerlendirmenin ve hoş vakit geçirmenin en iyi yöntemidir” ve “Kitap okuyabilmek paha biçilemez bir meziyettir” tespitleri masal kurguları aracılığı ile kitap ve okuma motiflerine yüklenen diğer anlamlardır. Külliyyatta kitabın, okumanın ve yazmanın sansür ile ilişkilendirildiği öykülere de yer verilmiştir. Kitabın hem içsel huzurun hem de neşenin kaynağı olarak verildiği masal kurgularında kitap ve okuma aynı zamanda hayatı doğru anlamının

yolu olarak gösterilmiştir. Masallara göre bize hayattaki en zor soruların en doğru cevaplarını kitaplar verir.

Külliyyatın ana hikayesine bağlı çerçeve hikayelerden biri olan “Sihirli Kitabın Öyküsü”nde kitap kelimesine yer verilmiş, özellikle kütüphanelerin önemi vurgulanmıştır. Birden çok öyküde kitap bir babanın evladına bırakacağı en önemli miras olarak sembolize edilmiştir. Yazıdaki saklı zarafet ve güzelliğin onu okuyanın kalbine de yansıtacağı inancı bir diğer anlamlandırmadır.

Doğu ile Batı arasında en çok kullanılan kültür koridorlarından birini açarak iki kültürü birbirine yaklaştıran *Binbir Gece Masalları* bütün dünya halklarına mal olmuş ve insanlığın koruması gereken folklorik bir mirasa dönüşmüştür. Önce sözlü aktarım geleneği ile dünyanın farklı coğrafyalarına taşınan, ardından matbu hallere gelerek büyük beğeni ile okunan yüzlerce farklı uyarlaması ile *Binbir Gece Masalları*, kitabın gelişim tarihi ile okuma kültürüne de evrensel boyutta değer katmıştır. Zira kitap ile okuma yetisinin ve eyleminin tarihinden söz edilmek istendiğinde *Binbir Gece Masalları'nı* bu sürece dahil etmemek imkansızdır. **Z**

KAYNAKÇA

1 Mehmet Ali Akkaya, *Binbir Gece Masallarında Kitap ve Kütüphane Motifi*, Hiperlink Yayınları, 2016.